

SZEKELY-UDVARHELY

1848-AS FÜGGETLENSÉGI POLITIKAI SZEKELY UJSÁG

Megjelen hetenként kétszer: csütörtökön és vasárnap.
Előfizetési ára helyben házhoz hordva, vagy vidékre postán küldve: egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Külföldre egész évre 12 K. — M. kir. postatakarékpénztári csekk- és kliring 10,489. sz. — Helyközi telefon 15. sz.
Mindenféle díjak Székelyudvarhelyt előre fizetendőek.

FELELOS SZERKESZTŐ:
BETEGH PAI
LAPTUDAJDÓSNOS.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. szám, hova az előfizetések, kéziratok és hirdetések küldendők. Kéziratokat vissza nem adunk. — Hivatalos hirdetések 100 szóig szavankint 6, azon felül 4 fillér, magán hirdetések négyzet cm 8 fillér, többszöri közlésnél 6 fillér. — Nyit-tér sora 1 korona

Uj harcok előtt.

Pár nap választ el bennünket a szeptemberi politikai kampánytól, amelynek minden kimenetele döntő fordulatot jelent majd e nemzet életében, továbbfejlődésében és így a harci táborok mérkőzésének történelmi jelentősége lesz.

Az ugynevezett nyári politikai szélcsend, amelyet a legizgalmasabb időkben is az ország agrikultur természete maga után von, immár mulóban van és a szövöttezett ellenzék újabb népgyűlés-sorozatával, megelőzőleg pedig a nagyenyedi beszámolóval ismét a legégetőbb aktualitást nyert a politikai helyzet szanalása. Sokkal elevenebben vágott e nemzet testébe, sokkal brutálisabban suhintott végig e nemzet önzetén az az ostorcsapás, az a menthetetlen merénylet, amelyet június 4-én és a rákövetkező napokon alkotmánynak, törvénynek, jogrendbe és jogbiztonságba vetett hitnek és mindennek, mi e nemzet életében szent és sérthetetlen volt, felforgatásával és sárbanrántásával elkövettek.

És minél természetesebb, hogy minden magyar embernek a lelkét szomorúság és aggodalom szállja meg ilyen tünetek láttára, annál meglepőbb és érthetlenebb, hogy az ezért felelős tényezők oda mernek állni az ország közvéleménye elé és cinikusan szemébe vágni: Mindez pedig az alkotmány, parlamentarizmus és jogrend érdekében történt.

Ahol a felfogásokat és a történet események súlyának és jelentőségének megítélését ilyen tengernyi messzeségben választják el, ott vajmi kevés kiállítás lehet a megértésre, a vezeklésre és a bűnösség beismerésére egyfelől, érintkezésre és megállapodásra a másik irányban.

Győzelmi mámor illúziójában ringatja magát a kormány és az azt támogató párt és fennen hirdeti, hogy nincs oka megbánni e történeteket, nincs szüksége a béke érdekében személyi és tárgyi engedményeket tenni, mert ő a győző és diktáltatni magának nem enged.

Milyen végzetes félreértés és milyen katasztrófális összezavarása a fogalmaknak, milyen káros elbizakodottság és milyen nemzetellenes meggonolatlanlanság ilyen álláspont elfoglalása!

Egészen természetesnek és szinte magától értetődőnek tartaná a kormány és pártja, hogy a történetek után az ellenzék csak vonuljon a parlamentbe, vegyen részt a további munkában és mintha senmi sem történt volna, dolgozzék továbbra együtt ellenőrzői hivatáskörben ugyanazzal a kormánnyal, amelyiknek vezetése alatt, amelyiknek politikai felelősége mellett követték el az alkotmányon brutálítások és karhatalom fedezete alatt dobatta ki a parlament csarnokából azokat, akiket

a nemzet bizalma, törvényhozói kötelességük teljesítésére küldött oda. Hogy milyen abszurd és lehetetlen felfogás nyilvánul meg ebben a kivánságban, azt fejtegetni felesleges is.

Vajjon mit szólna egy férj ahhoz, ha felesége azok után, hogy őt megcsalta, hogy megátalkodottan erkölcstelen életmódot folytatott, hogy végre a sülyedés és az erkölcsi züllés azon határáig lecsuszott, hogy rendőri felügyelet alá helyezte magát, ha egy napon beállítva hozzá, kívánná: Felejtse a multat, béríts fát, hogy rendőri felügyelet alatt állottam, itt vagyok, állítsd velem vissza az életközösséget!?

Vajjon van-e józanészű ember az országban, aki lehetségesnek és képzelhetőnek tartaná, hogy erre férfi, ha benne még a tisztesség és becsület utolsó paránya megvan, kapható és hajlandó?

Hát vajjon elképzelhetőnek tartják-e, hogy az ellenzék, amelyet a rendőri, csendőri és katonai orizet alá helyeztetett parlamentből sorra dobáltak ki, kapható legyen arra, hogy együtt dolgozzék és együtt munkálkodjék azokkal, akik törvényt, alkotmányt így sárba tiportak!?

Erre számítani nem lehet, sőt természetesnek és érthetőnek találja mindenki, ha az ellenzék egyértelműleg kiáltja oda: Békéről pedig ezekkel nem tárgyalunk. Első feltétel, hogy hagyják el helyüket, akik könnyelműen egy nemzet évezredes fáját gyökerestől ledöntötték és azután jöjjen a jogrend helyreállítása, a sérelmek orvoslása: az in integrum restitució.

Ennek jegyében indul meg az őszi élet-halál küzdelem, amelynek felidézéséért és következményeiért minden ódium, minden felelőség a kormányra hárul.

A harc izgalmasnak ígérkezik, fordulatokban és eseményekben gazdagnak, de kivitele iránt annak, aki hisz még e nemzet erejében, nem lehet kétsége.

Az igazság utja rögs s olykor csak a kálváriát megjárva jutnak győzelemhez az igazság hirdetői.

A nemzet örökigazságait ma azok képviselik, akiknek zászlajára egyrészt törvénytisztelet, másrészt fejlődés, nemzeti megerősödés, demokratikus haladás és a választói reformmal a közélet purifikálása van felírva.

— **Kállay Tamás**, a hitehagyott mungó képviselő — hir szerint — tegnap ide érkezett — beszámolni. Vajjon esendőkről gondoskodott-e, hogy baja ne történjék? Miről számol be? Cselekedete kritikán alól áll. Minden jóérzésű ember undorral fordul el a politikai szélhámoskodástól, melyet mentgetni, szépitgetni — gyalázat. De azért hitvány, éhenkórász népséget, kíváncsiskodó tömeget pénzzel, itallal vásárolhat bárki a

mai romlott viszonyok között. Ezek azonban a nemzet lelkében élő felháborodást elnyomni nem hivatottak. Jó lesz tehát minél több csendőrről gondoskodni, nehogy a választások idején Aggagfalván történetek, vele szemben most még inkább megismétlődjének. A becsületes székelyek, kik Tamás ur miatt oly sokat szenvedtek, bizonyára jó erős seprőkkel fogják várni, hogy állítólagos körutját alaposan kitisztogassák.

Udvarhelymegye székely büszkesége.

Lelkünk egész melegevel üdvözöljük az „Udvarhelyvármegyei Méhész-Egyesület“ fényes diadalát, melyet Erdély fővárosában Kolozsvárt, sőt a művelt külföldön is aratott.

Erre a diadalmas dicsőségre valóban büszkék lehetnek úgy az Egyesület nagyérdemű vezetői és közkatonái, mint maga Udvarhelyvármegye közönsége is.

Hiszzen miről van szó? Arról, hogy Udvarhelyvármegyében egy nagyfontosságú közgazdasági egyesület olyan életet él, olyan gyönyörűsége pályát futott be — úgy szólva — két év alatt, amelyet ime, most országosan és a művelt külföldön is a legfényesebb erkölcsi elismerés koszoruzott.

Igen, mert az e hó 18—22-ig tartott kolozsvári országos méhészeti kiállítás sikerét nagy mértékben biztosította az „Udvarhelyvármegyei Méhész-Egyesület“ meglepően szép méz, viasz és mézestésztafélék kollekciója.

Az egylet egész külön nagy termet foglalt le a kiállításon izlésesen elrendezett, a vármegye különböző pontjairól összehozott mézekkel.

Az első díjat: az Erdélyrészi Méhész-Egyesület aranyérmét, egy állami ezüst és két kiállítási bronz éremmel, a mi egyesületünk nyerte, a vármegye kigazda méhészeinek méhészetéből kiállított 400 drb üveg mézrel. A valódi mézes székely pogácsát, mit szintén az egyesület állított ki, diszoklevéllel jutalmazták.

Kiállítási aranyéremmel tüntette ki *Ambrus* András székelyzsombori hírneves méhészüket és *Gál* Imre állami tanítót, az egyesület elévülhetetlen érdemeiket szerzett alapító-titkárát. *Ambrus* András kitüntetése ezen kívül még egy bronzérem, ezüst érem és egy diszoklevél.

Kiállítási ezüst éremet nyert különben *Derzi* Samu mézeért és *Derzi* Samuné mézes tésztaért, s az állami bronzéremet *Demeter* Miklós mátsfalvi tanító hozta el, akinek nejét 3 arannyal jutalmazta meg a zsüri mézestésztaért. *Gál* Mihály szombatfalvi kántor-tanító és *Duka* János bikafalvi méhészméze 2—2 drb arannyal lettek kitüntetve. Bronzéremmel jutalmazták *Derzi* Samu kaplárát, *Balás* János recsenyédi tanító, *Soó* István, *Gyarmathy* Sándor méztermékeit. *Vaszi* János kigalambfalvi méhészkedő kigazda mézét méhészeti eszközökkel jutalmazta a zsüri.

Diszoklevelet nyertek ezenkívül *Gál* Imre, *Gyarmathy* Sándor székelybetlenfalvi birtokos, *Kozma* Miklós fiatfalvi tanító, *Paál* Sándorné Kigalambfalván, *Len gyel* Erzebe

Székelyudvarhely, *László* Dénes tanító Fenyéd, *Schwarz* Mihály Székelyudvarhely, *Pál* Lajos, *Novák* János Székelyudvarhely, *Markó* Géza Olaszteleken, *Józsa* Mózes Hodgya, *József* János tanító Firtosvárja.

Elismerő oklevelet kaptak: a recsenyedi, szombatfalvi, oroszhegyi, székelyudvarhelyi, mátsfalvi, homoródszentmártoni, székelyzsombori gazdakörök a kisgazdák mezőtermékeiért.

A bodenbachi kiállításról az egyesület a német méhészegyletek orsz. szövetségének ezüst érmét nyerte el.

Ez a lelkesítő, újabb tetteire buzdító fényes eredmény, tiszteletet parancsol erkölcsi tekintetben, de viszont *Serényi* Béla gróf földművelésügyi miniszter fokozottabb mérvű támogatását is megkívánja. Nem szabad ezt a nagy jövőjű egyesületet egy pillanatra sem bőkezű állami támogatás nélkül hagyni, mert erre immár bőven rászolgált — a saját erején.

Megmutatta a minden dicséretre érdemes vezetőség, hogy két év alatt is lehet még Udvarhelyvármegyében is csodával határos eredményt előmutatni, csak becsület, önzetlen, igazi férfiak álljanak valamely ügy élére.

Ezt az alkalmat fel kell használnia a földművelésügyi kormánynak és az erdélyrészi (székelyföldi) miniszteri kirendeltségnek. A mostani vezetőséggel az Egyesület olyan alkotásra képes, amelyek alkalmasak a nép itthon tartására és jövője megélhetésének messzekiható biztosítására.

Minden pillanatnyi halogatás bűn lenne a népjólét, a nemzeti vagyonsodás ellen. Most zörgessen tehát a vezetőség és teljes joggal, mert ilyen fényes eredményt mellőzni, a lehetetlenséggel határos volna.

Imreletlen üdvözljük a derék egyesület élén *Lányi* Imre posta- és távirdafelügyelő elnökkel és különösen *Gál* Imre tanító, alapító-titkárral. Vezessék továbbra is diadalról-diadalra ezt a nagyfontosságú egyesületet; becsület, önzetlen lelkesedésük már is fényes elismerést vivott ki a szak-körök előtt.

Lelekedéssel lobogtassák a kibontott zászlót és csak előre, mert a biztos alap szilárd épületet kíván s az ő kezük fáradságot nem ismerő alapvető tevékenységét, a jövő generáció fogja igazán méltányolni. De azért a jelenkorbeliek is kalapot kell emeljenek, mert a tettek minden ékesszólásnál szebben beszélnek...

Az erdélyi szászok és székelyek.

Mika Ottokár ily cím és „Kulturképek” alcím alatt a *Köztelek* ezévi 52., 54. és 56. számába cikksorozatot írt, amelyben párhuzamot von az erdélyi szászok és székelyek között. Valóban megérdemelt elismerésben részesíti a szászokat, de annál kegyetlenebbül ostromozza a székelyeket, rájuk olvasván az összes bűnököt, amik egyáltalán csak elképzelhetők.

A *Köztelek*, melynek hasábjain e cikkek megjelentek, a magyar gazdasági élet erőteljes kifejlesztéséért dolgozik. De ha a gazdasági élet kifejlődésének a nép ereje, testi, szellemi és erkölcsi ereje épp oly vagy talán fontosabb feltétele, mint a természet, az éghajlat, az a föld, ahol gazdálkodik, a „Köztelek” által képviselt érdek szempontjából nem lehet közönyös, vajjon az erdélyi részek 5–6 vármegyéjének magyar lakossága magyar földművesnépe, az erdélyi székelyek olyan hitványak-e valóban, ezer bűneiknél, testi és lelki romlottságuknál fogva olyan képtelen elemei-e a gazdasági fejlődésnek, mint ahogy az *Mika Ottokár* leírása után képzelhető. Ezt tudni nem lehet közönyös, mert hiszen azt szoktuk mondani, hogy Er-

dély vész el, ha a székelység elveszett; és csakugyan a székelység Erdélyben a legkompattabb, legellenállóbb magyar elem, amelynek erejéhez és fejlődéséhez nagy nemzeti érdek csatolódik.

Ezért sajnálom, hogy csak most olvashattam *Mika Ottokár* cikkeit. Sajnálom, hogy csak most mondhatom meg, hogy a székelyekre, azok jellemére ott elmondottak hijjával vannak a tájékozottságnak, a tárgyilagosságnak és hijjával vannak az igazságnak.

A kultúra és szegénység bizonyos fokban minden népnek, minden társadalmi rétegnek, vannak eme helyzettel járó, talán ebből fakadó testi és lelki gyengeségei, vagy ha ezekkel szemben nagyon szigorúak vagyunk, mondhatjuk azt is, hogy romlottságai. Nem mondom, hogy a székelyek ebben kivételek, de ha nem kivételek jó irányban, semmi esetre sem kivételek ama tekintetben, mint a fokozott mérvben volnának meg a székely nép jellemében a bizonyos fokú szegénységgel és bizonyos fokú kulturális elmaradottsággal küzdődő népek vagy népfajok gyengeségei. Sőt ha nem is nagy jó akarattal, de legalább a nép lelkének megismeréséhez szükséges odaadó lelkiismeretességgel nézzük a székely népet, múltját, jelenét és összes életkörülményeit, bizonyára találunk ezekben igazolást ahhoz, miért őrizhette meg ez a nép magyarságát és vele a magyarság pozícióját ezer éven át érintetlenül, mert csak éppen a székelyekről nem mondható sehol eloláhosodás és mért van jogunk bizton remélni, hogy éppen a voltaképeni székelység lesz jövőben is Erdélyben a legellenállóbb, a legerősebb, a legfejlesztettebb magyar elem.

De nem messzemenő magyarázatokat, nem is dicsérő kifejezéseket keresek, hanem példákban, tényekkel akarom a székely nép jellemét és falusi életét legalább amaz oldalról megvilágítani, ahonnan *Mika Ottokár* olyan sötét s reménytelen megítélést adott. Onnan veszem a példát, ahonnan a támadás eredt.

Azzal szokás dicsérni az erdélyi szászokat, hogy erős bennük a közösségi szellem, társadalmi fegyelmeztség, tanulmányosság, józan élet, szorgalom és takarékos hajlam, vezetőikben pedig rendkívül erős a szinte apostoli kötelességtudás. Ezt mutatják a szász községek virágzó közösségi intézményei és ezt igazolja az egyesek okosan vitt erős gazdasága. De ha ebből a szempontból nézzük a szászokat, ha ezen az alapon indul ki az összehasonlítás, kérdem: lehet-e az a nép züllött, a romlottságig önző, amelyik ugyszólván az első komoly szóra megérti, lelkébe fogadja és tevékeny valószággá teszi azt a szellemet, ami csak évszázadokon át fejlődhetett ki ama mindnyájunk által egyforma tisztelettel nézett erdélyi szász lakosság között? Lehet-e a szászokkal való szembeállításban elítélni azt a székelységet, amelyik olyan könnyen megértette és megvalósította a Magyar Gazdaszövetség a szászok falusi életéhez sokban hasonlító, teremteni célzó törekvéseit? Mert ma a Magyar Gazdaszövetség szelleme éppen az erdélyi székelység közt éri a legszebb hódítást és ott teremtette meg a legtermékenyebb falusi életet. Ma a székelyek közt van aránylagosan a legtöbb közös érdekű falusi társadalmi intézmény. Ott van a legtöbb falusi gazdakör és ott van a legtöbb és legkülönbözőbb szövetkezet, amelynek megalapítására ezrekre gyűjtötték filléreiket az önzőnek, szűkkeblűnek mondott székelyek. Nézzünk egy pár idevonatkozó adatot.

Az elmúlt évben 551 falusi gazdakör volt és tevékeny kulturális munkát végzett a székely nép között. E gazdakörök tagjai közül 36,302 vett részt gazdasági előadásokon és 372 tanulmányutakon. A gazdaköröknek a legszebb közösségi szellemet mu-

tató gyakorlati munkásságából csak egyet említek: 105 gazdakör beszerezte és közös tulajdonként raktáron tartja a faluban szükséges mindama gazdasági gépeket, amiket egy-egy gazda nem szerezhet meg a maga erejével, a közösség alapján azonban hozzájárulhat azokhoz mindenik. Ugyancsak az elmúlt év végén 287 hitelszövetkezet volt az erdélyi részekben, majdnem kizárólag magyar, tehát székely falvakon, 986 községet felülélően 70,867 taggal, 5,382,695 K értékű üzletrésszel, amit egyáltalán nem állami segítyből, hanem saját filléreikből hoztak össze a tagok. E hitelszövetkezetekben 8,294,200 K volt a takarékbetét. Ugyancsak az elmúlt év 162 fogyasztási szövetkezetéről ad beszámolót, amit 45,033 székely közel fel millió korona értékű üzletrésszel szintén csak a saját fillérem maga alapított. Állatbiztosító szövetkezetek révén kölcsönösségi alapon az elmúlt év végén 5 millió korona értékű állat volt a székelység között biztosítva és szövetkezeti életünknek e legifjabb hajtása éppen a Székelyföldön vert legelőször gyökeret. Aszékelyek tejszövetkezeit is meg kell említenem, amely intézménynek nem a felöltet tér terjedelme, hanem éppen az ad jelentőséget, hogy a szegény és gazdag közös érdekű társulása előnyeit mindenkire egyformán érvényesíti.

És kik vezetik e meglehetősen nagyszámú intézményeket? Ki más, mint a székely falu papja, tanítója. Az alakuláshoz ők biztatják, gyűjtik a tagokat és ő rájuk hárul a munka további része.

Hány ilyen lelkes szövetkezeti ember nyitja lelkiismeretes odaadással a szövetkezetek dolgait, vezeti sokszor éjjel a szövetkezet számadásait! Hányan van része igazán apostoli lelket követelő súlyos küzdelemben, míg erőssé fejleszti községe szövetkezeti életét s hányan oszta lyrésze ezért valami jutalom!

Lehet-e romlott az a nép, amelyikben a közösségi szellem ilyen erős és szabad-e megvádolni saját vére iránti nemtörődéssel, buta tespedéssel az ilyen vezetőket?

Nemcsak a szászokkal való összehasonlításért, de különben is szándékosan hoztam fel példának éppen a falusi társadalmi, a szövetkezeti életet, mert ez jellemzi legkifejezöbben a nép jellemét és erkölcsi erejét. Kétségtelen, hogy a falusi társadalom szervezettségének, az egyesek közös érdekeit felölölő intézmények a nép erkölcsi és anyagi erősödésére nagy hatása van, ezt igazolja a jelen s még inkább fogja igazolni a jövő. De éppen ez a társadalmi szervezettség, éppen az ebből fakadó sok közösségi intézmény, mások érdekeihez való kölcsönös önzetlen alkalmazkodást, megértést és fegyelmet követel a tagoktól, tiszta lelkesedést, fáradhatatlan munkásságot a vezetőktől. Ha tehát éppen ezeket termi a székely nép jelme, szabad-e attól megtagadnunk a megbecsülést, vezetőiktől szabad-e megtagadnunk az elismerést és jövőjében, a jövőjéhez fűződő nagy nemzeti érdekekben szabad-e feladnunk a bizalmat és reményt?

Koós Mihály.

— **Az összes hangszerek ismertetése** (illusztrált kiadás) 112 lap terjedelemben, zeneiskolák, zenekarvezetők, tanítójelöltek, kántortanítók és a zenekedvelő nagyközönség részére írta Erdős Tivadar, besztercebányai főgimnáziumi tanár. A mű rendszeresen tárgyalja az összes fuvó, ütő, billentyűs, pengető és vonóhangszereket, azoknak kezelését, hangterjedelmét és hanghatásait, a transzponáló hangszerek írásmódját, a zenekarok összeállítását, a partitúraolvasást, utasításokat ad zeneművek hangszerelésére, megmagyarázza az orgonák regisztereinek neveit és jelentését stb. A mű Havelka József könyvkereskedőnél kapható Besztercebányán, ára 3 korona.

A tanítók és — a kivándorlás.

Irtá: *Bálint Zoltán.*

Jelige: „Extra Hungarum non est vita, si est vita, non est ita“

Bánatos ősz volt. Nem díszlett a réten a sok virág, az aranykalászos mező oda s a letarolt földön olyan keservesen fujdogált az őszi szél... A faluba épen a reggeli ájtatosságra sietnek a hívek: a templom előtti térségen csoportosulnak s köszöntik egymást a ködös reggelen.

A templom előtt kocsi áll; utasait várja, akik az Isten házában segedelemért imádkoznak arra a nagy: utra, mely a kéklő Oceánon keresztül az „új világba“ visz.

A templomból kijövet valamennyien a kocsi körül csoportosulnak, s a szemekből könnyek peregnek, mikor hitves az ő hitvesét, apa a fiát, gyermek az édes anyját öleli, csókolja sirva és zokogva; hej, mert a viszontlátás reménye oly nagyon bizonytalan.

A bucsuzás végeztével heten ülnek egy kocsira, mely megindul a szomoru menettől kísérve; a szülők, hitves és gyermekek zokognak s a kivándorlók ajkán megcsendül a sajnó szívből eredő monoton az ének:

„Isten veled falum szép határa“.

A kocsi gyorsan halad az erdőkoszoruzta hegyek alján, hogy a vasutállomásra idejében beérkezzenek a dollárok után sóvárgó utasok, s hogy a kikötőben indulásra készen álló Kárpáthia szánalmas vendégei gyanant fogadja őket.

A falu tanítója is a bucsuzkodók sorában volt; gondolatokkal eltelev nézte a kivándorlókat; arcán ideges vonások nyomai látszottak; kifejezéseül annak, hogy minden munkája sikertelen volt, mert a kivándorlókat itthon tartani nem sikerült.

Magában töprengve elhatározta, hogy minden erejével küzdeni fog a kivándorlás ellen s a bujdosók közül pedig ha nem is mind, de egy néhányat okvetlenül vissza hoz majd a honi földre.

Szemrehányással illete lelkiismerete, hogy e nemzetmentő munkában eddig tétlenül maradt s a veszedelmes baj ellen az óvintézkedést már meg kellett volna tennie.

A munka kezdetét vette s a tanító kimondhatatlan boldogsággal volt eltelev, mikor a hét kivándorló közül őt most itthon reggeli hozzátartozóinak a kincskeresők hazájában töltött keserves életét, fáradsalmait és tapasztalatait... Volt is látszata tehát a tanítói munkának, de nem is kívánczik a falu népe idegen földre, hanem megelégedetten él s szeretettel veszi körül azt, aki megmentésükön oly sokat fáradozott.

Mielőtt elmondanám ennek a derék tanítónak munkáját, mit a kivándorlás megállítására s a vissza vándorlók hazatelepítése érdekében tett, azt hiszem jó szolgálatot vétek teljesíteni, ha ezekkel együtt minden olyan dolgot elmondok, amelyek e nemzetmentő munka eredményét sikeresebbé teszik.

Sok könyv, sok újság tárgyalta már a kivándorlás káros voltát s intette a népet a nagy veszedelemtől. Hiába való volt. Azért csak a tengert-járó szörnyetegek, ezrével vitték véreinket Amerikába.

Ha e veszedelmet alapos tanulmány tárgyává tesszük, átlátjuk, hogy a haza minden vidékének meg vannak a maguk szociális bajai s minden vidéken más-más a népet a kivándorlásra kényszerítő ok.

Ha részletesen kitérnénk egy oly munka megírására, mely egyes vidékek szerint tárgyalná e bajt s az ezzel járó orvos-szeretket, az igen terjedelmes munka lenne. Azért itt csak általánosságban szólunk a kivándorlás káros voltáról, annak megállításáról, a kivándorlók visszatelepítéséről, s e téren a tanító által követendő eljárásról.

A tanítónak erkölcsi, hazafiúi kötelessége a kivándorlást meggátolni. A tanító e téren nagyon is sokat tehet az iskolában, külföldi intézményekben, a társadalomban egyaránt, de eredmény csakis úgy lesz elérhető, ha a tanítónak munkájában a község, járás, megye és az állam segítségére lesznek.

A magyar tanítóról nem szabad feltételezni sem, hogy ő a kivándorlás elősegítője, mert aki ilyen feltételez az ország ezen testületéről, önmagát alacsonyítja le ezáltal. A magyar tanító becsstelenségnek tartja azt, hogy népét a szerencsétlenségbe vigye. Hiszen akkor a legrettenetesebb bünt: hazaarulást követne el, esküjét szegné meg s mint ilyen, nem lenne méltó a viselt tanító tisztségre.

Ha tehát a hivatása magaslatán álló tanító izzó fajszeretettől eltelev vesz részt a kivándorlás megállításában és a visszavándorlás nagy munkájában, akkor őt pártolni kell a felsőbb hatóságoknak, mert eredmény csak így érhető el.

Nem egy-két napos munkáról van szó. Évek kellene ide, hogy a nagytársadalomnak azt az osztályát, mely a kivándorlásra nagy hajlammal van eltelev, ujja lehessen alkotni, fel lehessen világosítani e veszedelemtől. Ezen ujjalkotással járó nagy munkának nem szabad elcsüggesztenie senkit, annál kevésbé a tanítót, mert ha egy év-tized kell is a társadalom ujjászűletésére, hogy a kivándorlás eszméje száműzessék kebeléből, akkor is az eredmény meglesz s a magyar tanító célját elérte.

HIREK.

— **Dr Koós Mihály** miniszteri tanácsos, az erdélyrészi (székelyföldi) miniszteri kirendeltség vezére, igen érdekes cikkelyt irt a „Köztelek“ közlelbi számában, amelyet fontos kijelentéseiről is szükségesnek tartunk a „Székely-Udvarhely“-ben reprodukálni.

— **A gazdasági népiszkolák ellenőrzése.** A kultuszminisztérium a gazdasági népiszkolák államsegély iránti kérvényeiből azt tapasztalta, hogy számos ilyen iskola működése nem felel meg a kívánalmaknak és hogy különösen a gazdasági tárgyakat nem tanítják a megszabott terjedelemben. Mivel agrárállamban a gazdasági népiszkola nagyfontosságú és az állam sokat költ rájuk, ezért meg kellett vizsgálni, hogy mi egyéb oka van hátramaradásuknak. A kultuszminiszter megállapította, hogy elsősorban a hiányos ellenőrzés az oka az iskola hibájának: ezért a kir. tanfelügyelőket most szigorubb ellenőrzésre a legnyomatékosabban fölhiyta. Köteles lesz szeptember 1-től a tanfelügyelő a legszigorubbban eljárni és minden alkalommal a gazdasági iskolát ép úgy megvizsgálni, mint a mindennapi népiszkolát és ahol mulasztásra akad, ott be kell szüntetnie a tanítói tiszteletdíj kifizetését.

— **Az Irgalmas Nővérek** vezetése alatt levő rk. elemi leányiskolában és óvóban az 1912—13. tanévre a beiratások szept. 2—6. napjain fognak megtartatni, reggel 8 órától déli 12 óráig. Veni Sancte 7-én lesz.

— **Uj egyetemi és főiskolai internátus** nyílik meg szeptember hó 1-én Budán. Az intézet a Déli vasut szomszédságában, a Ráth György utcában épült s 100 főiskolai hallgató kaphat benne jutányosan lakást, központi fűtéssel, villamos világítással és jó ellátást. Az új kollégium a legmodernebbül van berendezve, van több nagy társalgója, olvasó-, zene-, és könyvtárterme, több fürdőszobája, több vivó s tornaterme, sportpályája s napfürdőnek berendezett több helyisége. A diákszobák úgy vannak elhelyezve, hogy

mind délről kapják a pormentes, tiszta, ózondus levegőt és a zajtól teljesen mentek. A szobák két személyre szólnak. Egy személy teljes ellátása egy iskolai évre önköltségi áron csak 850 korona. A délutáni német, francia és angol órák díjmentesek. Az igazgatózág ezuton is felhívja a gyermekeiket a fővárosban iskoláztató szülők figyelmét azon kedvező körülményre, melyek között a növendékek Budapesten egyetemi és főiskolai tanulmányaikat végezhetik. Az internátus lehető szabadságot óhajt adni az ifjaknak mégis nagy súlyt fektet tanulmányi, erkölcsi és fegyelmi ellenőrzésükre. Bármely főiskolai hallgatók nyerhetnek az intézetben felvételt, a felvételi díj 50 korona. Prospektust szivesen küld az igazgatóság (I. Rath György utca. Birói Főiskolai Kollégium), ahol felvételre is lehet jelentkezni.

— **Beiratások az állami elemi népiszkolákba.** A székelyudvarhelyi állami elemi fiu-, leány-, a szombafalvi városrészen levő vegyes elemi és a két előbbivel kapcsolatos gazdasági ismétlőiskolákba az 1912—13. tanévi beiratások szeptember hó 2—4. napján délelőtt 8—12 és délután 2—4 óráig lesznek a fiu, illetve leányiskola helyiségében. A tanév szeptember hó 5 én d. e. 8 órakor nyílik meg. Az állami iskolába beiratkozó tanulók 50 fillér beiratási díjon kívül semmi fele más díjat nem fizetnek. Szegény tanulóknak bejelentett kérésükre ez is elengedettik, sőt az iskola segédkönyvtárából ingyen tankönyvet is kapnak. A mindennapi iskolába azok vétetnek fel, akik az évi augusztus hó 31-ig a 6-ik életévüket már betöltötték, de a 12-iket még tul nem haladták. Az ismétlő iskolába pedig, akik augusztus hó 31-ig a 11-ik évüket betöltötték, de a 15-iket még nem haladták el. Az állami iskolák Gondnoksága.

— **A beiskolázás szigorítása.** A vallás-és közoktatásügyi miniszter novelláris uton szándékozik a beiskolázást hatékonyabban biztosítani és a nagyfokú igazolatlan mulasztások megszüntetésére, avagy csak lényegesebb csökkentésére is elégtelennek bizonyult bírságot eljárási helyébe a kihágási eljárást alkalmazni. Az ide vonatkozó törvénytervezet a minisztériumban elkészült és a tervezetet tanulmányozás és megfelelő javaslattétel végett a napokban küldte le több kir. tanfelügyelőhöz.

— **Vadörök kötelező fölesketése.** A földmívelésügyi miniszter rendeletet intéz a törvényhatóságokhoz, mellyel kioktatja őket, hogy a fölesketett vadör fölírásu bádogjelvényt csak az előirt vadóri vizsgát letett egyének viselhetik.

— **Az ellenzék intéző-bizottsága.** A szövötközött ellenzék intéző-bizottsága szeptember első hetében tartja meg a nyári szünet után első ülést. Az intéző-bizottság ezen az ülésen megállapítja az egyesült ellenzéknek a vidéken tolytatandó további agitációját.

— **Értesítés.** Tisztelettel szives tudomására hozom a mélyen tisztelt nagyközönségnek, hogy az őszi idényre a legujabb férfi és női divatújdonságok: kalapok, ruhaszövevek férfi és női felöltők dus választékban raktárra érkeztek és a legjutányosabb árakban rendelkezésére bocsátom. Mindenkinek saját érdekében ajánlom szives megtekintését szükségletei esetén. Tisztelettel: SZENKOVITS JÁNOS utóda.

— **Olcsó és szép kiadású róm. kath. imakönyvek** szines képekkel díszítve, a győri és pécsi egyházmegyei hatóság engedélyezésével, gyönyörű választékban kaphatók Bettegh Pál könyv-, zenemű-, papíros-, író- és rajzszerületében Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. sz. alatt.

— **Csomagoló papír** kilószámra kapható e lap kiadóhivatalában Kossuth-utca 31.

Az ecet

a háztartásban nélkülözhetetlen szükséglet. De nem az ecetszeszből, hideg uton előállított folyadék, melyet a kádicsfalvi természetesen főzött ecet már széleskörben kiszorított. Székelyudvarhelyt és vidékén ma minden gondos háziasszony kizárólag az özv. Gergely Jánosné szül. Finta Lina kádicsfalvi ecetgyárából fedezi szükségletét. E kitűnő ecet eredeti jó minőségben kapható Székelyudvarhelyt: Darvai Albert, Szentpéteri Gergely, Mark testvérek, Haab és Heitz, Csató és Kun, Réher János, Tamás Balázs, Gáspár és Pap, Gál János utóda, Fernengel Gyula, Karda Dénes, Zárug Antal kereskedőknél. Ha egészségét és életét szereti, akkor csakis kádicsfalvi ecetet használjon.

Udvarhelyvármegye Nemes Családjai. Szerkesztette: Pálmay József. Ára füzve 16 K. Míg a készlet tart kapható: Betegh Pál könyvkiadónál Székelyudvarhelyt. E díszesen kiállított, az egyes családok címereivel illusztrált mű, igen becses család-történeti adatokat tartalmaz.

Czell Frigyes

és Fiai

bortermelők és borszárművelők
Medgyes.
Legjobb beszerzési forrás természetadta valódi erdélyi hegyi borokban. Hordókban és palackokban. Kitűnő sajáttermés és vörös borok.

Népbiztosítási szövetkezetünk részére

keresünk

az ország minden helysége részére képviselőket. Szakismeret nem szükséges, mint mellékfoglalkozás is üzhető. **Könnyű és becsületelméletkereset!** Ajánlatok az **Eszéki Kölcsonös Segélyző Szövetkezet Igazgatóságához, Eszék, küldendők.**

Az **Alföldi Gazdasági Egyesület „Széchenyi”** főnevelő és tanintézte Budapest leg-egészségesebb helyén a **Dunaparton, felvesz elemi-, közép- és felsőiskolai rendes és magántanulókat.**

Az intézetnek 16 elsőrendű tanára van, kik egyéni oktatásban és nevelésben részesítik a növendékeket. Legmodernebb berendezés. Magántanulóknak és bejáró növendékeknek külön tanfolyamok. Német, francia, angol társalgás. Zene. Torna. Sport. Jelentkezni az: „Alföldi Gazdasági Egyesületnél”: Budapest, VII. István ut. 51. **Telefon: 165-33.**

Hirdetés az üzlet lelke! Hirdetés nélkül nincs forgalom! **HIRDESEN** tehát a „Székely-Udvarhely”-ben

Eladó birtok és ecetgyár.

Kádicsfalván egy 5 szobás urilak 2 hold udvarral és kerttel, jó karban levő istállóval és csürrel s egy mell-képletben 12 kádra berendezett, üzemben levő ecetgyárral, 4 hold I. osztályu szántóval és 12 hold erdővel — elköltözés miatt — örök aron eladó, eselleg bérbeadó. Bővebb értesítést ad özv. Gergely Jánosné Kádicsfalván, up Székelyudvarhely.

* A székelyek alkotmányának története,

különösen a XVI. és XVII. században. Irta: Dr. Könnert János Németből fordította Balásy Dénes fővárosi tanár. Ára 4 K. Rendkívül érdekes, a székelység legsajátabb ügyeit tárgyzó mű, mely 408 oldalas, vasos kötetben a székelyek ősfoglalását, a Székek fejlődését, feladatát, kapitányait, a

hulló vagy szolgabíró (székbiró), a főkirálybíró, az esküdteket vagy székülöket, a jegyzőt vagy nótáriust, a falut vagy községet, a rendeket a Székelyföldön (A három rend, A földönlakók, Székely támp, Székely bánja vára 1562, A darab ntok, A két első rend helyzete, lófők, A primorok vagy főnépek, Nemesek, jobbágyok, zsellérek), a székelyek hadi szolgálatait, a hadterhek felosztását a rendek között, muszály vagy hadi szemléket, a prásidium vagy natárórséget, a székelyek adózását, az egyenlő megterhelhetőség korszakát 1562-től 1601-ig, a rendes közterhektől való megszabadulás korszakát 1601-től 1657-ig, hadadót, török adót fizetnek a székelyek is, 1657—1601-ig, a székelyek birtok- és örökösödési jogát, a székelyek sónordási jogát nagy tudással, kitűnő fordításban tárgyalja. Új nyomokon jár. Kiváló forrásmunka, gazdag adatokkal. Kapható Betegh Pálkönyvkereskedésben Székelyudvarhelyt

BOR

Fernengel Gyula székelyudvarhelyi borszárművelő.

a legjobb minőségben, nagy választékban és legelőnyösebb árak mellett nagyban és kicsinyben kapható

NIGRIN

a legjobb cipőkrém az egész világon

Az eddigi világhírű wiksnek vitriol nélküli gyártása is. **St. Fernolend Wien III. cs. és kir. udvari szállító.**

80 éves gyári fennállás

SZÉKELY-UDVARHELY

tiszta 48-as függetlenségi lap, Udvarhelyvármegye legelterjedtebb közlönye. Megjelenik hetenkint 2 szer. Előfizetési ára félévre 5 K. Elterjedtségénél fogva hirdetésekre a legalkalmasabb.

Emke Adria Rákóczy Szt-István Szepesi Ien legjobb magyar gyártmányú díszleveledpapirok. Ezekon kívül közönséges és finom, színes és virágos leveledpapirok és borítékok, levél-kártyák, vász- **Képes levelezőlapok** 20-féle helybeli felvétel, leveledpapirosok stb. Nagy választék tájképes virágos, genre művész- és alkalmi kártyákból és üdvözlő jegyekből

Állandóan kaphatók mindenféle

kész nyomtatványok,

u. m. községi, körjegyzői, szolgabírói, végrehajtói, ügyvédi, lelkesítő, iskolai, üzleti és különféle magánügyi nyomtatványok.

NYOMTATVÁNYRAKTÁR

KÖNYVNYOMTATO- ÉS KÖNYVKÖTŐ-INTÉZET

BETEGH PÁL

KÖNYV-, ZENEMŰ- ÉS PAPIRKERESKEDÉS

Mindenféle színű, nagyságu, súly és minőségű irodai és irodai

PAPIROSOK

vonalzott és sima leveledpapirok, vonalzott és rovatos papirok, rajzpapirok, írógéppapirok, esomágló és selyempapirok, másolópapirok, itató-papirok, szűrőpapirok, torta- és befőzőpapirok, könyvkötő-papirok és papirkülönlégességek. Kártyapapirok.

Lemez-papirok minden súlyban. Hangjegypapirok. Sorvezetők.

Irkák, füzetek,

jegyzetkönyvek, hangjegyfüzetek, rajzfüzetek, vázlatkönyvek, diszminták, szépirási és rondírási minták. Olcsó legyező-falrajzok, klozetpapirok, szivarkahüvely, szivarka s névjegyárák. Dehany-ésszivartárcák bőrből és fémhől. Bortárcák, pénzes-erszények okmány és irománytáskák.

Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. (saját ház).

Ajánlja modern gépekkel szakszerűen berendezett villam-motoros

KÖNYVNYOMDÁJÁT

mindenféle könyvnyomdai munkák, u. m.: művek, füzetek, táblázatok, hatósági és üzleti nyomtatványok, meghívók, eljegyzési és esküvői kártyák, névjegyek, falragaszok, körlevelek, gyászjelentések stb. pontos és jutányos áron való elkészítésére. Ajánlja továbbá

könyvkötészetét

honnan izléses munkák a legrövidebb idő alatt olcsó áron kerülnek ki

Acélírótollak, rondtollak, üveg-tollak, tollszárok, dísztollszárok. **Íróok, fekete, színes és másoló-íróok, notes-íróok, csavaríróok (crayonok), zsebíróok, esavaríróbetétek, íróvédők, íróhegyezők. Írók, iskolai, kávéházi és fajelző kreták, színes kreták. Tinták, legjobb irodai és másoló tinták, színes, vegy- és ruhajelző-tinták, bélyegzőfesték, tus, mézga, foltlító, titbronz.**

HEGEDŰ, hegedűvonó, hurok, hegedű-iskola, hegedű-alkatrészek. Gramophon és fonográfok, lemezek és hengerek. Hangoló-sipok és orgonák. Monogramok fehérnemű és leveledpapírjelzésre. Kézi nyomda. — Különféle bélyegzők, pecsétnyomok, pecsétjegyek, pecsétviasz, festékpárnák, ostyak. Ajtótáblák és névfeliratok öntött fémhől, erdészkalapácsok gyári áron.

A hazai és külföldi jeles írók művei, ifjúsági iratok és képeskönyvek folyton vannak készletben. Teljes Magyar Könyvtár. A székelyudvarhelyi **középiskolákban** és a városi és megyei **elemi népiskolákban** használatban levő **összes tankönyvek** raktára. Szótárak, térképek, naptárak, imakönyvek, albumok, emlékkönyvek, üzleti beíró könyvek főkönyvek, pénztárkönyvek, naplók, jegyzőkönyvek, másolókönyvek, bevásárló könyvek zsebkönyvek (notesek), pénztártömbök (Block), bárcá és szelvénykönyvek.

Körzök,

vonalzók, háromszögek, szögmérő, rajzdeszkák, tolltokok, itató-deszkák, olaj-szfesték minden színben. Esetek. Irodai és zsebtintatartók, disztintatartók, tollállványok, szivacs-csésze, író-mappák. Legjobb dörzsmézők, gummiszalagok. — Rajzszögek, szőnyegszögek, képesok stb.